

Урок 1

Право і закон в житті людини і суспільства

Мета закону — не нищення, не обмеження свободи,
а її збереження і розширення. Бо там, де законів немає,
немає й свободи.
Джон Локк

Очікувані результати:

Після цього уроку ви зможете:

- Уміти аналізувати перші правові пам'ятки в історії людства
- Розуміти поняття «правило»
- Знати види правил
- Мати уявлення про курс «Основи правознавства» у 9-му класі

Як ви розумієте епіграф до уроку?

Любі друзі! У 9-му класі ви починаєте вивчати новий предмет — «Основи правознавства». Наука права — не проста, проте надзвичайно цікава і, головне, дуже потрібна кожній людині, відколи вона поставила за мету впорядкувати свої відносини з іншими представниками людської спільноти. Отже, є сенс ознайомитися з основними положеннями теорії держави і права, а також окремих галузей права України, які є найбільш важливими для вас, юних громадян і громадянок України.

Дуже важливим є також розвиток ваших умінь застосовувати набуті знання на практиці. Саме з такою метою створювався цей дистанційний курс. Хочеться вірити, що він допоможе вам не тільки на уроках правознавства, але й при вирішенні численних життєвих ситуацій, адже право — це дуже важливий регулятор суспільних відносин. Його дієвість значною мірою залежить від того, наскільки цей інструмент забезпечення суспільного спокою поважають і вміють застосовувати окремі громадяни.

Де і коли виникли перші в історії людства держави?

Які найдавніші правові пам'ятки ви вивчали на уроках історії?

1. Як і чому в людському суспільстві з'явилися право і закони?

З уроків історії, починаючи з 5 класу, ви прекрасно маєте уявлення про те, що життя в кожному суспільстві, навіть у примітивному, регулюється низкою правил (спочатку) і законів (в розвиненому суспільстві).

Однією з найдавніших збірок законів, що дійшли до нас, стали закони Хаммурапі, створені у Вавилоні у XVIII ст. до н. е. Цей документ містив норми як кримінального права (тобто встановлював покарання за злочини), так і цивільного права, регулюючи майнові відносини жителів Вавилону.

У II ст. до н. е. — II ст. н. е. в Індії були створені закони Ману. Поряд із суто релігійними нормами індуїзму цей документ містив правила здійснення правосуддя, набуття власності, поради щодо управління державою.

Численні закони Давньої Греції, на жаль, не збереглися до нашого часу, і ми їх знаємо лише із праць античних істориків та філософів. Так, в Афінах першими відомими законами стали закони Драконта (VII ст. до н.е.), що відрізнялися надзвичайною суворістю: навіть за незначні злочини встановлювалася смертна кара. Звідси й походить вираз «драконівські закони». Пізніше, наприкінці VII - на початку VI ст. до н.е., їх змінили закони Солона. Вони впорядкували державний устрій Афін, ставши основою для подальшого формування демократичного устрою. У Спарті діяли закони Лікурга (VIII ст. до н.е.), у яких знайшли відображення мілітаристичний устрій та надзвичайно високий рівень втручання держави в повсякденне життя жителів поліса.

У Давньому Римі були укладені «Закони 12 таблиць». На жаль, вони не збереглися до наших днів, але ми можемо частково відтворити їхній текст за цитатами римських юристів. Зокрема, вони містили норми сімейного, кримінального, спадкового та цивільного права. Закони 12 таблиць стали основою для формування римського права, яке прямо чи опосередковано й досі

має величезний вплив на всі правові системи. Римляни вважали створену ними правову систему одним зі своїх найбільших досягнень.

Із падінням Західної Римської імперії та утворенням нових держав германських племен у Європі почали з'являтися «варварські правди». Найвідомішою є Салічна правда, яка діяла в Королівстві франків. Джерелами правд варварських племен було звичаєве право германців, і вони регулювали передусім судові вирішення спорів, як майнових, так і з приводу скоєних злочинів (наприклад завдання тілесних ушкоджень, убивства).

Схожою за змістом на «варварські правди» є й перша важлива пам'ятка права на українських землях — Руська правда, укладена за часів правління Ярослава Мудрого (1016-1054) та доповнена за його синів. Вона містила норми кримінального, спадкового, торгівельного та процесуального права і мала значний вплив на розвиток права на українських землях.

2. Правила в житті людини і суспільства

Отже, ми згадали слово «правило». Як ми розтлумачимо це слово?

Правило — це норма суспільного життя, яка визначає дії людей, організацій, колективів у певних життєвих ситуаціях.

Правила бувають кількох видів:

- Установлені окремими організаціями
- Установлені громадами та релігійними організаціями
- Правила, що формуються внаслідок багаторазового повторення в

житті людей

- Установлені державою

До якого виду правил належать:

- ✓ Указ Президента України
- ✓ Закон України «Про освіту»
- ✓ Кодекс законів про працю
- ✓ Статут політичної партії
- ✓ Статут ліцею/гімназії
- ✓ Правила поведінки в електричному міському транспорті

3. Які правові знання і навички мають отримати сучасні дев'ятикласники

Успішність людини в сучасному світі значною мірою визначається тим, як складаються її відносини з найближчим оточенням, громадою, державою. На уроках основ правознавства в 9-му класі ви маєте з'ясувати, яку важливу роль у впорядкуванні суспільних відносин відіграє право. Отже, головною метою вивчення цього курсу можна визначити підготовку до активного життя у правовій державі, де знання своїх прав, уміння їх реалізувати та захистити, виконання своїх обов'язків є нормою для кожного громадянина.

На вас чекає знайомство з положеннями теорії держави і права, на основі яких ви зможете зрозуміти державно-правові реалії сучасного українського суспільства.

Курс також покликаний підвищити ваш рівень обізнаності з таких питань: соціальні норми взагалі й правові зокрема, сутність і структура системи права, галузі права, правовідносини, правопорядок, правопорушення та юридична відповідальність.

Відомо, що існують різні причини дотримання людиною правових норм: хтось робить це з страху перед покаранням, інші — свідомо, розуміючи соціальну цінність права, необхідність дотримуватися положень права з метою забезпечення загального суспільного порядку. Зрозуміло, що в демократичній державі має бути якомога більше людей, які поважають право та свідомо дотримуються його норм.

Після опрацювання теоретичного матеріалу дайте відповіді на питання для самоконтролю.

Питання для самоконтролю

1. Спробуйте дати власне визначення понять уроку: «правило», «види правил», «правознавство».
2. Назвіть 3-5 найдавніших правових пам'яток людства та коротко охарактеризуйте їх.
3. Закінчить речення: «Від вивчення предмета «Основи правознавства» я очікую....»

Після опрацювання теоретичного матеріалу та відповідей на питання для самоконтролю відпочиньте, виконавши вправи з **фізкультхвилинки (руханки)**. Перевірте, чи все вам зрозуміло з даної теми уроку, переглянувши **презентацію** до заняття. За бажанням, для отримання додаткової інформації, перегляньте **відеоурок**.